

használják azt is, meg Emmer Gábor tanító 1938-ban kiadott településrajzát is ahhoz, hogy a múlt néhány jellemző vonását a tanulók megismerjék, azt a jelennel szembesítsék. A negyedikesek is tájíthatják játéksmeretüket, népdalkincsüket e munkafüzet segítségével.

A munkafüzetet négyoldalmi (nagyírást színes) képmelléklet egészíti ki, teszi még vonzóbbá, s tíz könyvet ajánlanak az érdeklődőknek a helyismeret elmélyítéséhez. A jól megválasztott anyag, a gyermeket közvetlenül megszólító hangnem, a sokoldalú szemléltetésre és munkáltatásra való törekvés minden bizonnyal a gyakorlatban is sikeressé teszi ezt a kitűnő ízléssel megformált kiadványt. Segítségét, ötleteket adhat más tájak nevelői számára is a kisiskolások helyismereti nevelésének szolgálatában.

Kováts Dániel

Hon- és népismeret a tiszakécskei általános iskolák helyi tanterveiben

1. A 2000-ben kiadott kerettanterv az általános iskolák 1–4. évfolyamai számára is tartalmaz helytörténeti, honismereti vonatkozású részeket. Erre épít nevelőmunkánk.

A *célok és feladatok* között a magyar nyelv és irodalom olvasmányanyaga ismereteket közvetít a társadalomról és a természetről, a hazáról, a családról és más alapvető személyes emberi kapcsolatokról. Népiünk múltjának története és példa értékű személyiségeinek ismerete erősíti tanulóink nemzeti azonosságtudatát. A környezetismeret tanítási-tanulási folyamatában elsősorban a tanuló lakóhelyi, iskolai, települési környezetének megismertetésére, megszerettetésére kell törekednünk, ezen keresztül segítjük olyan magatartás kialakulását, mely az élő és élettelen környezet megővését, védelmére ösztönöz, erősíti a lakóhelyhez való kötődést. Az ének-zene közvetítheti a szűkebb zenei környezet kultúráját, a vizuális kultúra gyarapítása helyi motívumokkal gazdagítható, a technika és életvitel témakörében az adott lakókörnyezet előnyeinek és hátrányainak felismerésével foglalkozhatunk.

A *fejlesztési követelmények* sorában szervesen helyezkednek el a környezet, az ember, a hon ismeretét szolgáló elemek. Elég ha arra a követelményre utalunk, hogy a tanuló ismerkedjen szűkebb környezetének kulturális és vallási emlékeivel, hagyományaival; gyakorolja azokat a tevékenységeket, szokásokat, szokásos otthona, lakóhelye, a szülőföldje és a hazája megismeréséhez, megbecsüléséhez, szeretetéhez vezetnek.

A *tananyag* a célok és feag a célok és fejtásához, a fejlesztési követelmények teljesítéséhez minden évfolyamon konkrét lehetőségeket teremt a nevelőmunka számára. Az 1. osztályban a magyar nyelv és irodalom keretében foglalkozunk például a mindennapi érintkezés nyelvi fordulataival, a család és a családtagok kapcsolataival; a tánc és dráma tanítása közben énekes népi gyermekjátékokat kapcsolunk össze mozgással; a környezetismeret lehetőséget ad az évszakokhoz kapcsolódó helyi ünnepek, szokások megismerésére, az iskola és környéke, a lakóhely jellegzetességeinek felismerésére; az ének óráin népi gyermekjátékok, mondókák, az ünnepkörök dalai hangzanak el; a rajzóra alkalmat ad helyi műalkotások (szobrok, képek) megfigyelésére; a technikai és életvitel néhány kézműves szakma azonosításához vezethet el. A 2. osztály mündezt tovább bővíti, sor kerül énekes népi gyermekjáték előadására, a település neves helyeire vezető séta pedig alkalmat ad a nevezetes épületek, a természet formák megfigyelésére, számbavételére, a helytörténeti bemutatóhely, kiállítás megtekintésére. A 3. osztályban tájékozódnak a tanulók a lakóhely irodalmi vonatkozásairól, irodalmi és történelmi emlékhelyeiről, térképvázlat készül a településen belüli pontos tájékozódás érdekében, helyi példákön figyelik meg a jelen és a múlt néhány tárgyát, a lakóhely jellegzetes építményeinek, berendezéseinek szemrevételezése kapcsán. A 4. osztály tananyaga tovább tájíítja a kört a régió felé, a tanulók gyűjtőmunkát végeznek a történelmi és irodalmi emlékek körében, felkutatják híres emberek helyi kapcsolódásait, közvetlen tapasztalatok alapján ismerik meg a lakóhely jellemző földrajzi alakulatait, szűkebb és tágabb környékét. A szülőföld dalkincse, népi építészete, műemlékei, helytörténeti gyűjteményei, közgyűjteményei személyes kötődéssel nyílnak meg a tanulók előtt.

2. A kerettantervnek az 5–8. évfolyam számára megjelölt *céljai, feladatai* közül ezt emeljük ki: „Az iskolának ebben a szakaszában is kiemelkedő feladata a nemzeti ... és az etnikai hagyományok tudatosítása, az ápolásukra való nevelés. Nevelési-oktatási tevékenységével az iskola fejleszti a tanulóknak nemzeti azonosságát, képviseli az egymás mellett élő különböző kultúrák iránti igényt.”

Ezekben az osztályokban is valamennyi tantárgy alkalmat, lehetőséget kínál a honismereti nevelésre, s mint önálló stúdium is beléphet a hon- és népismeret. Néhány példát mutatok be arra, hogy a kerettanterv tantárgyi cél- és feladatrendszerre, fejlesztési követelményei, tevékenységformái, tananyagának témakörei milyen lehetőséget nyújtanak helyi tantervünk számára.

A *magyar nyelv és irodalom* tantárgyban „a fölkészítésnek elő kell segítenie... a saját régió, lakóhely kulturális értékeinek megbecsülését, az esztétikai jellemzők felfedezését a mindennapokban, a tárgyi és az emberi környezetben”. Az 5. évfolyamon a kultúráit nyelvi magatartás kialakításában a falusi (kisvárosi) emberek nagy hangsúlyt fektetnek a köszöntésre, a kedves udvariassági beszélgetésekre, s a jó kécskei példák bemutatása ösztönző hatású. A szövegalkotás gyakorlása során leíró fogalmazások készülnek helyi témákról (pl. A mi utcánk, Séta a Tisza-parton), a szülőföld megismerését segíti elő a kiskunfélegyházi irodalmi kirándulás, s a beszélt nyelv fejlesztése közben utalás történik a tájnyelvi jellegzetességekre, kitérünk a helyi szólások, közmondások gyűjtésére, értelmezésére. A 6. osztályosok az önálló könyvtári vizsgálódás keretében a településre vonatkozó újságközleményeket olvasnak el, beszélnek meg, a helyi tankönyvben találkoznak Nemcsik Endre ókéskei kántortanító verseivel, eljátszanak népszokás-elemeket, elemzik a tiszakécskei helynevek tartalmát, és írásmódját, megfigyelik a településrészek lélekszámának változásait. A 7. évfolyamon a közéleti kommunikáció helyzeteivel és műfajaival kezdenek ismerkedni, összeállítják a településsel foglalkozó könyvek, újságok jegyzékét, irodalmi barangoláson vesznek részt Nagykőrösön és Kecskeméten. A tanulók a 8. osztályban Tiszakécske nyelvjárását, tájszavait tanulmányozzák, megismerkednek Mórincz Zsigmond és Szabolcska Mihály helyi vonatkozású műveivel, a kortárs irodalomból pedig Lezsák Sándor, Tollas Tibor, Kovács István József, Buda Ferenc verseivel, a Forrás című megyei folyóirattal.

A *történelem és állampolgári ismeretek* tantárgyban követelmény, hogy a tanulók ismereteket szerezzenek saját emberi-társadalmi környezetükből. Ennek érdekében az 5. évfolyamon képet kapnak az őskor és a honfoglalás korának helyi régészeti leleteiről, a 6. osztályban vizsgálják Kecskeméti és környékének sorsát az Árpád-korban, a Hunyadiak korában, a hódoltság idején, tanulmányozzák a reformáció hatását, valamint a Rákóczi-szabadságharc éveinek helyi tükröződését. A 7. évfolyamon helytörténeti gyűjtő és feldolgozó részfeladatokat kapnak a tanulók, részben önálló, részben csoportmunka formájában. Különösen érdekes a XVIII. és XIX. század helyi története: Kecské újratelepülése, az 1848/49-es szabadságharc emléke, a dualizmus korának világa, és eljutnak az I. világháború helyi vonatkozásaihoz. A 8. évfolyam is kínál lehetőséget helytörténeti vizsgálódásra (pl. a II. világháború eseményei és kártételei, az 1956-os kécskei sortűz, a népesség alakulása, a közlekedés, postaszolgálat, hajózás fejlődése, a képviselőválasztások), illetve a jelen tényeinek rögzítésére megbeszélésére.

A *természetismeret* tanítása során azt tartjuk szem előtt, hogy „a gyermek egyre biztosabban igazodjék el közvetlen, majd távolabbi környezetében”, „tudjon tájékozódni lakóhelyén és annak környékén”. Az 5. évfolyamon terepgyakorlattal egybekötve ismerkednek meg a települést és környékét bemutató térképekkel, a Közép-Tiszaí Tájévelmi Körzet tiszakécskei területével, a jellemző helyi növény és állatvilággal. A 6. évfolyam anyaga a Tisza, a Kunsági Nemzeti Park tanulmányozását teszi lehetővé. A *biológia* keretében az emberi szervezettel foglalkozva kitérünk a helyi gyógyítási módokra régen és ma, a népi orvoslás tapasztalataira. A *kémia* a 8. osztályban a környezetvédelem helyi problémáinak vizsgálatára ad alkalmat, a környék vizeinek laboratóriumi vizsgálatára kerülhet sor.

A *földünk és környezetünk* megismerésének folyamatában is kihasználhatjuk a helyi lehetőségeket a 7. és 8. évfolyamon, például a világ magyarságáról tanuló tanulmányozzák a Lakitelki Népfőiskola Emigrációs gyűjteményét, illetve a kécskei utazóknak és emigránsoknak a sorsát. Megismerkednek a tanulók a német testvérváros, Lübecke, a csángó-magyar testvértelepülés, Gyimesfelsőfok jellemzőivel, a tiszakécskei és pozsoni fiatalok cserekapcsolataival, a lakóhely természeti viszonyaival, idegenforgalmi látnivalóival.

Az énekórákon bemutatjuk a Kécske környékén gyűjtött népdalokat (pl. Kálmány Lajos gyűjtése), ismerkedünk a kécskei citerazenekarral, tanítunk dalokat a Tiszáról, illetve az egyházi ünnepkörből, népzenei felvételeket mutatunk be, ismerkedünk a néprajzi és zenei lexikonok, enciklopédiák közléseivel.

A *rajz és vizuális kultúra* is személyiségfejlesztő hatású. Kécskéhez kötött téma: a család, a kécskei mézesbábos népművészet mestere, a kécskei bábosok megismerése. A kiskunfélegyházi Kiskun Múzeumban tanulmányozhatók a népművészet emlékei, a város helytörténeti gyűjteménye, a kécskei fazekas- valamint a kékfestő műhely ugyancsak érdekes látványokat kínál. Sor kerül a köztéri szobrok, emlékművek, középületek esztétikai elemzésére, a templomok neogótikus, késő barokk és klasszicista stílusjegyeinek, a jellegzetes polgárházak jellemzőinek megfigyelésére, a kécskei nyári művésztaborban készült festmények, alkalmi tárlatok megtekintésére. Megfigyelhetjük a viselet változásait, népművészeti alkotások rajzolása, festésc szerepel az anyagban, népi játékokat készítettünk. A 8. évfolyamon a népi építészet jellemzőivel foglalkozunk, megfigyeljük a település egyes részleteinek, utcaképeinek elemeit, a városrendezés tervét.

A *technika és életvitel* ismeretkörébe tartozik, pl. a lakóhelyi környezet, a kertgazdálkodás, a népi építészet anyagaival, szerkezeteivel való ismerkedés, s a lakóhely vizsgálata a funkció, a célszerűség, az esztétikum és a forma összefüggései szerint. Az 5. évfolyamon esik szó nagyanyáink ételairól, a kenyérsütésről, a helyi öltözködési szokásokról, a 6. évfolyam a kendermunkát hozza közelebb, a 7.-ben a népi hímzések öltéstechnikáját és a környék közlekedésének történetét mutatjuk be.

Folyamatban van a testnevelés és sport, a tánc és dráma, a mozgókép és médiaismeret tananyaga helyi vonatkozásainak kidolgozása. A nevelők honismereti szemlélete segíti helyi tervek megvalósításának sikerét.

Tajti Erzsébet

Gyermekek a természetben

A természet szeretetét, a bennünket körülvevő környezet iránti fogékonyságot a gyermekekben lehet igazán elültetni. Aki ebbe nő bele, annak természetessé válik, hogy mi csak egy része – igaz, a legnagyobb felelősséggel bíró része – vagyunk az élővilágnak, amit nem herdálni vagy pusztítani, hanem óvni kötelességünk.

Ennek a gondolatnak a jegyében jött létre egy honismereti tábor Tiszaföldváron a Nemzeti Kulturális Alap, a Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium, továbbá a Honismereti Szövetség támogatásával. Harminckét 12–18 éves diák vett részt rajta *dr. Kaposvári Gyöngyi*, a szolnoki Damjanich János Múzeum muzeológusa vezetésével, kutatócsoportokra osztva, melyeket *Béres Mária*, *dr. Jancsovicsné Varjú Róza*, *Kozma Csaba* tanárok, illetve *Mező Szilveszter* és *Pató Mária* muzeológusok vezettek.

A helyszín kiválasztása nem volt véletlenszerű. A Tiszazug sokak előtt ismeretlen varázslatos világát hálás feladat megmutatni a természet csodái iránt fogékony érdeklődőknek. Nem véletlen, hogy Tiszaföldváron egy ma is létező múzeumot hozott létre a tájegység értékeinek megőrzésére a közelmúltban elhunyt *dr. Varga Lajos*, aki hatalmas munkával gyűjtötte össze a vidék arculatát kialakító jégkorszak emlékeitől napjainkig mindazt, aminek mondanivalója van az embernek számára. A program egyik meghatározó részét e gyűjtemény megismerése jelentette, de a foglalkozások zöme a szabad természetben folyt, hogy a városi életformához szokott gyerekeket ráébredesse egy ma már háttérbe szorult, természetközeli életmód szépségeire.

A gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően váltogatták egymást az elméleti és a gyakorlati programok. *Szlanikó István* nyugalmazott múzeumigazgató Tiszaföldvár történetét ismertette, kiegészítve a Tiszazugi Földrajzi Múzeum „Mi hát a varázs e tájon?” című kiállítással és városnézéssel, amire a nagyobb rálátás kedvéért fölmentek a város református tornyába. Ugyancsak a múltat idézte *dr. Tárnoki Judit* régész elmúlt korok üzenetéről szóló előadása, együtt azzal a bemutatóval, melyet *Horváth Mária* restaurátor tartott a gyermekeknek, szemléltetve, hogyan kelnek életre az idő romboló munkájától megviselt régészeti tárgyak.